

ПРОБЛЕМИ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПРОВЕДЕННЯМ ДАКТИЛОСКОПІЧНИХ ЕКСПЕРТИЗ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Шульженко Ассоль,

доктор філософії, доцент кафедри правосуддя та філософії
Сумського національного аграрного університету

Проблеми, пов'язані із призначанням і проведенням судових експертиз на сучасному етапі, на сьогодні охоплюють не один практичний аспект процесуальної діяльності. Серед факторів, які впливають на існуючі проблемні питання, є не тільки складний період воєнного стану, що диктує суворі вимоги до доказової діяльності криміналістів, питання європейської інтеграції, врахування викликів науково-технічного прогресу, завдяки якому частина досліджень є застарілими, несучасними, а й розрив між практичною та теоретичною складовою при здійсненні кримінальних процесуальних функцій.

Однією із таких проблем є відсутність злагодженості між органами, що проводять досудове розслідування та дізнання із співробітниками експертних підрозділів та установ. Питання полягає у наступному. Слідчі, дізнавачі та прокурори, формуючи постанову про призначення експертизи керуються переважно довідковою літературою: довідниками слідчого, дізнавача, методичними розробками з цих питань, які містять типові питання для призначення того чи іншого виде та типу експертизи, упорядкованою криміналістичною інформацією. Перелік питань для дослідження судовим експертам міститься у Інструкції про призначення та проведення судових експертиз та експертних досліджень, зокрема у Науково-методичних рекомендаціях з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень [1]. Але наведені у Науково-методичних рекомендаціях питання носять загальний характер і не застосовуються слідчими для типових

випадків, тому що практичні ситуації є набагато складнішими, ніж наведені типові.

Довідники слідчого, наприклад, містять питання, які не підлягають розв'язуванню, але є цілком логічними, і відповіді на них дозволили б відпрацюванню необхідних версій та зібранню необхідних доказів. Таким питанням є встановлення статевої належності за слідами рук. За анкетуванням судових експертів, що виконують дактилоскопічні експертизи, кожна третя постанова слідчого стосується виконання не існуючого дослідження, тобто такого, що не передбачено зареєстрованими і діючими методиками. Слідчі керуються інформацією, що втратила свою актуальність: застарілими методичними розробками або старими виданнями з криміналістики. Це говорить не тільки про відсутність належної взаємодії між слідчими та експертами, а ще й про недостатню теоретичну підготовку слідчих, свідчить про розрив між теорією і практикою криміналістики, що впливає безпосередньо на проведення процесуальних дій. Такий вплив має за наслідки зайве листування між вказаними суб'єктами, відтермінування виконання дослідження, а також у виключних випадках – подовження строків.

Вирішенням цієї проблеми може бути розроблення і включення до Реєстру за рішенням Координаційної ради з проблем судової експертизи при Міністерстві юстиції України методик, які б дозволяли вирішувати питання, що часто піднімаються слідчими в їх постановах [2]. Іншим варіантом вирішення названої проблеми є поновлення методичних рекомендацій для слідчих, пов'язаних з призначеннями окремих видів судових експертиз. Ще одним варіантом вирішення даної проблеми є обов'язковість комунікації суб'єкта проведення розслідування із судовим експертом перед призначенням самої експертизи. Така комунікація носила б інформативно-консультуючий характер.

Також в постановах про призначення судових дактилоскопічних експертиз часто потребує вирішення питань про те, чи правою, чи лівою рукою залишено сліди. З вирішенням цього питання у судових експертів виникають проблеми, тому що слідчі не обізнані з технікою призначення таких експертиз. Разом із

постановою судовому експерту для визначення правої або лівої руки сліду направляються або дактилокарта конкретної особи, або кілька слідів – не окремий одиничний слід. При вирішенні зазначеного питання слід не повинен бути поодиноким, інакше поставлене питання судовим експертом не може бути вирішене.

Значна кількість висновків, відповідей судових експертів про те, що неможливо визначити, правою чи лівою рукою був залишений слід, свідчить саме про те, що методичні розробки, якими користуються слідчі, не надають потрібної актуальної інформації, яка б прийняла процесуальній продуктивності. Тому перегляд як методик, так і методичної літератури для органів розслідування, щоб усунуло розрив між теорією і практикою криміналістики та кримінального процесу.

Окремого вирішення потребує також пакування вологих об'єктів, на яких містяться сліди, що необхідно дослідити. Нами вже неодноразово вже піднімалось питання про виділення окремих приміщень, закритих ділянок, а також призначення відповідальних осіб, якими б могли бути помічники слідчих або інспектори-техніки, у функціях яких прописувалося б висушування перед пакуванням речових доказів. Це у значній мірі б дозволило зберігати придатні до дослідження відбитки і зберігати стан самих доказів. Але не зважаючи на існування камер схову речових доказів, питання організації камер підготовки до пакування доказів, які цього потребують, на сьогодні не вирішене. Цим обумовлена значна кількість речових доказів, на яких неможливо дослідити залишені сліди. Пакування вологих об'єктів являє собою проблему саме при використанні хімічних методів дослідження, а також під час застосування експериментальних методів для доведення того, чи спрацював сам метод на подібному об'єкті.

Таким чином, розв'язання деяких питань, пов'язаних з виконанням дактилоскопічних експертиз, є проблематичним, потребує як законодавчого врегулювання, так і поновлення методичної бази, якою керуються в своїй повсякденній діяльності дізнавачі, слідчі та прокурори. Крім того, є нагальна

необхідність у посиленні взаємодії експертних підрозділів з суб'єктами досудового розслідування та дізнання, щоб значно скоротило кількість проблемних питань під час виконання кримінальних процесуальних функцій. Аналіз наявних проблем, пов'язаних з питанням, винесеними на розв'язання судовому експерту, дозволив би значно скоротити кількість поставлених запитань, що не підлягають розв'язанню. Крім того, перегляд методичної літератури, яка розробляється на сучасному етапі для ефективної діяльності дізнавачів, слідчих та прокурорів, дозволив би підняти такі розробки на актуальний, сучасний рівень, що б дозволило стверджувати про поєднання теорії та практики.

Література:

1. Інструкція про призначення і проведення судових експертиз та експертних досліджень та Науково-методичні рекомендації з питань підготовки та призначення судових експертиз та експертних досліджень : затв. наказом Міністерства юстиції України від 08.10.1998 р. № 53/5 (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0705-98#Text> (дата звернення: 30.07.2024).
2. Порядок ведення реєстру методик проведення судових експертиз : затв. наказом Міністерства юстиції України від 02.10.2008 р. № 1666/5. (зі змінами та доповненнями). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0924-08#Text> (дата звернення: 30.07.2024).